

Himalaja, slove fantov (in dekleta)

Željko Kozinc

Število smrtnih nesreč tam v zadnjem času grozljivo narašča. Novembra 1994 je med sestopom s Pisanga zgrmelo v prepad 10 udeležencev vzpona, v glavnem Nemcev, med katerimi je najstarejši imel že 58 let. Še huje je bilo novembra naslednje leto pod Everestom. Plazovi so se zaradi nenadnega visokega snega prožili od vsepovsod in so pod seboj pokopali približno 50 ljudi, alpinistov in nosačev, nekaj sto pa so jih izčrpanih, smrtno prestrašenih rešili s helikopterji. Take posledice seveda niso zavrle novih in novih odprav, ki jih nepalske oblasti, sicer bogato nagrajevane za dovoljenja, še komajda znosno razporejajo, da si tako rekoč ne hodijo po nogah in da preveč ne onesnažujejo občutljive ekološke in duhovne podobe himalajske kraljevine. Ta seveda je zapisan nalašč, zakaj čar Himalaje in himalajske kraljevine Nepal sta neodjenljiva in nepremagljiva, zlasti za zahodnjaka, tudi slovenskega. Najvišje gore sveta, pod katerimi se ti zemlja dobesedno postavi pokonci in ki ti prekrijejo pol neba, te gore soočijo človeka, ki je na vrhuncu moči, z obsegom njegovega duha. Pod njimi nisi več in nisi manj, kot v resnici si: ali se ti začne v prsih potresavati kot neko prestrašeno bitje in te siliti nazaj v dolino, v gnečo in strese, ali pa se ti, ta duh, tudi sam začenja postavljati pokonci, da bi se pomiril z veličino narave. Tako lahko ti močni, visoko strenirani ljudje izmerijo velikost, če že ne veličino lastnega in vesoljnega duha, predvsem pa to, kako sposobno telo imajo, da ta duh prenaša. Tu je nemara razlog, da himalajski gorniki s takšno notranjo energijo in strastjo vedno znova in znova rijejo po surovih in okrutnih višinah, v pošastnih mrazovih in vetrovih, neskončno sami in le od sebe odvisni. Za vzpon na himalajsko goro jemlješ moč v osemdesetih odstotkih iz svoje psihične substance in e preostanek iz fizičnih sil, pravi ki Grošelj, ki je doslej osvojil vr-

hove desetih osemtisočakov. Res bi bilo dobro razumeti, zakaj se predvsem nekateri Slovenci tako radi soočamo s svojo psihofizično končnostjo, sami pred seboj, le pred obrazom smrti?

Najtežji je sestop

»Nobenega posebnega razglabljanja ni, ko si gori, najvišje,« pripoveduje Viki Grošelj o svoji poti na najvišjo goro sveta. »Napor je včasih podoben blaznosti ... kako, na primer, narediti tri, štiri korake naprej. Zaradi tega nisem bil niti vznesen, ko sem klečal na vrhu Everesta. Morda sem se za hip začudil: zdaj si pa gori, Everestov si, ni Everest tvoj. Samo pet minut sem ostal. Zavedal sem se neizprosne, srhljivega dejstva, da se moram spustiti devetsto višinskih metrov do prvega šotora, da za sestop ni normalne poti, da ima Everest le take z več ali manj mrtvimi. Tista, pred katero sem stal, je zahtevala največ žrtev. Samo leto pred mojim vzponom je na njej ostalo sedem ljudi. Takrat je v meni vstala neznanska volja, da preživim. Da ne bom še eden. In spomnil sem se, kaj sem ženi obljubil; da se namreč vrnem. Odpravil sem se popolnoma brez čustev, a okrepljen s pozitivno energijo. Vse sem podredil varnosti in racionalni porabi moči. Bil sem popolnoma zbran za vsak korak, do zadnjega giba ...« Grošelj je na štirinajstih odpravah izgubil sedem soplezalcev. »Vsaka smrtna nesreča je hujša!« pravi. »Čedalje težje jih prenašam. Vsaka je za nas strahotna šola. Grožnje nesreč nam potem izboljšajo mero, s katero se lotevamo vzponov, mero, po kateri ne tvegaš preveč.« Grožnje nesreč so toliko hujše, ker prihaja do njih zaradi pojavov, na katere se ne da vplivati. Primer za to je tudi zadnja slovenska nesreča na Himalaji. Janeza Jegliča je verjetno s trdnega stojišča, s katerega se je po prenosnem radiu še

pogovarjal s soplezalcem Humarjem, hud sunek vetra premaknil na opast, ta pa se je pod njim vdrla. Ko je Tomaž Humar po petnajst minutah prišel do nesrečnega mesta, je našel le radio, zapichen v sneg na robu prepada, potem ko je Jegliču verjetno odletel iz roke. »Nepripravljenost, podcenjevanje, kakršnakoli neodgovornost so izključeni, Janez je bil eden najbolj pripravljenih alpinistov, sploh eden najboljših alpinistov na svetu,« meni Grošelj. »Teško bi iz te nesreče potegnili sklep, kako naj se jim v prihodnje izognemo. En sam je pravzaprav: da se s takšnimi ekstremnimi dejanji ne bomo več ukvarjali ... Ali naj to storimo? Četudi bi to storil jaz sam, ne bi s tem zavrli himalajizma.«

Odnehati, ne odnehati

Nekateri alpinisti vendarle odnehajo, potem ko so se kot po čudežu izvili iz objema smrti. Nekateri pa tudi potem nadaljujejo pot, ki včasih nima cilja, razen tistega končnega. Značilna je zgodba dveh vrhunskih slovenskih alpinistov, Slavka Svetičiča, Frančka Kneza in njegove žene Andreje. Septembra 1993 so se

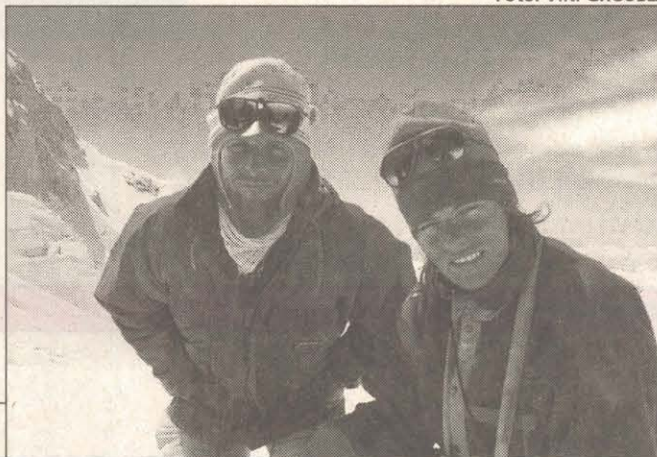
odpravili pod Anapurno. Franček in Slavko sta nameravala preplezati južno steno tega osemtisočaka. Najprej je dobro kazalo. Opravila sta nekaj aklimatizacijskih vzponov, potem pa so Kneza začele obhajati slabosti in težka občutja; kot da bi ga telo začelo opozarjati, da mu ne more več slediti. Po nekaj dneh mučnega tehtanja se je odločil za dejanje, ki včasih zahteva več moči kot vzpon: za umik. Odtlej ni več šel v Himalajo. Tvegal je kot da konec svoje alpinistične legende. Slavko Svetičič se je na tisti odpravi ponesrečil in tudi ni dosegel cilja. Že do brega pol leta pozneje je izginil med sestopanjem z

Pokopališče oziroma množični kenotaf žrtev druge najvišje gore

nskih a) grob

Foto: VIKI GROŠELJ

Jože Rozman in Marija Frantar v III. taboru pod Kangčendzengo na višini 7300 metrov, dva dni pred smrtjo.

vrha Gašerbruma IV v Karakorumu. Njegovo truplo so našli čez eno leto. Verjetno je umrl iz istega razloga kot Jeglič.

V Himalaji te lahko – kot v dolini, kot v cestnem prometu in kot v domačih gorah – v smrt pelje tudi trma, pomešana z evforijo in čistihleptom. Že prva slovenska nesreča v najvišjih gorstvih je bila takšna. Na Gašerbrumu I je julija 1977 tako umrl 25-letni **Drago Bregar**. V zadnjem višinskem taboru na višini 7500 metrov mu je Nejc Zaplotnik odsvetoval vzpon na 8068 metrov visoki vrh, ker se je bilo vreme poslabšalo. Toda žal se ni dal pregovoriti. Nihče ga ni več niti videl niti slišal, ostal je na gori.

Šest let pozneje je pod Ma-

naslujem (8125 m) ostal tudi 31-letni **Nejc Zaplotnik**, slavni gornik in pisatelj, in z njim 32-letni **Ante Bučan**. Že na višini 4400 metrov ju je zajel plaz z ledene vesine, ki se sproži morda le nekajkrat na leto. Človek bi rekel, da je šlo za posebno zli vzgib usode. Moža sta umrla tako rekoč pred očmi vse odprave. Vzpona je bilo pri prič koncu, potrti tovariši so Nejcju poiskali mesto za viden, pred himalajskimi ujmani razmeroma varen grob. Med najlepšimi slovenskimi grobovi je Nejcjev gotovo tudi najvišji. Novembra lani so 13 let po njegovi smrti vdova in trije sinovi obiskali samotni grob v vreličastnem okolju in tako izpisali lepo slovensko gorniško zgodbo, polno zvestobe in čustev.

Dve posebno nesrečni gori

Še dve himalajski gori sta zelo nesrečni za slovenske gornike: Kangčendzenga (8585 m) in Kumbakarna (7468 m). Za 27-letnega **Boruta Berganta** je bil aprila 1985 usoden sestop. Vzpon brez kisikove jeklenke ga je zelo izčrpal in ob zdrsu ni mogel reagirati tako, kot bi v ugodnejših razmerah zlahka zmoget. Po besedah Vikija Grošlja lahko sklepamo, da je ravno ob sestopu tudi ob popolni izčrpanosti vsakršna

nezbranost, lahkomišelnost usodna. Maja 1991 sta tudi 35-letna **Marija Frantar** in 36-letni **Jože Rozman** v močnem vetru sestopala s Kangčendzengo, potem ko sta se 150 metrov pod vrhom odločila, da se bosta vrnila. Začelo jima je primanjkovati kisika, Frantarjeva pa je zaradi edema čedalje slabše videla. Hudo izčrpana sta zdrsnila in padla na snežni plato tisoč metrov niže.

Nesreča pa se lahko pripeti tudi v čisto nižinskih razmerah. Tako je že med pristopnim pohodom na Kumbakarno v razdivjani reki Kabela Kola utonil 31-letni **Damjan Vidmar**.

Višinska bolezen, ta nikoli do konca pojasnjena nevšečnost, ki jo še tako zdravi in utrjeni himalajci lahko premagujejo le z aklimatizacijskimi pohodi, je bila na K 2 (8611 m) usodna za **Boštjana Kekca**. Že potem, ko naj bi bil popolnoma aklimatiziran in ko je v četrtem višinskem taboru le še čakal na končni vzpon na vrh, ga je višinska bolezen znenada tako oslabila, da ni mogel več sam sestopiti. Tovariši so ga nesli, toda na višini 7300 metrov jim je izdihnil. Med sestopanjem z Anapurne III (7555 m) je oktobra 1994 izginil 25-letni **Beno Dolinšek**. Potem ko se je njegov tovariš slabo počutil, je sam nadaljeval vzpon, vendar sta ga ustavila megla in sneg. Molk njegovega radia je samo oznanjal zlovesčjo skrivnost.

Tudi slovenski trekingi v Himalaji so že terjali žrtev. Med sestopom s Pisanga (6091 m) je z vršne strmine 700 metrov globoko zdrsnil **Drago Žlof**. Bilo je to prav na njegov 55. rojstni dan. Bil je prenesen v dolino in ob sveti reki Marsiandi po krajevnih običajih upepeljen. Pokopali so ga doma, kot edinega slovenskega gornika, ki se je bil ponesrečil v Himalaji.

Svetloba v šotoru

Lani oktobra sta pod Kumbakarno izginila 25-letni **Žiga Petrič** in 33-letni **Bojan Počkar**.

»Tisto noč, ko sta se odpravila na goro, je snežilo. Nekaj ur pozneje sem zaslišala rušenje plazov. In v nekem trenutku se mi je zadelo, da se je moj šotor razsvetlil.«

To mi je v Katmanduju pripovedovala zdravnica Anda Perdan, tretja članica lanske odprave na še neosvojen goro.

»Potem sem ju v baznem taboru rišču, gori nad pet tisoč metrov čakala še sedem dni in noči. Urin ure sem strmela v kakšno točko na gori. Ali se bo premaknila? Ali se vendarle vračata? Občutila sem najhujšo samoto v svojem življenju.«

V tistem času sem s staro rjavo večo dakoto letel ob teh usodnih gorah: Manasluju, Kangčendzengi, Kumbakarni ... vršacih ogrlici velikanskih diamantov, ki jo je bila zemlja iztisnila v milijone let trajajočih bolečinah; tista zemlja, ki s spoznanji tega rojevanja nagrajuje najmočnejše in najpogumnejše. Everest me je gledal z zbrazdanim obličjem Moloha, ki je neprizadet, potem ko je požrl na stotine ljudi. Včasih me je ob pogledu nanj zasleplil le kakšen sončni odboj. Pomislil sem na belo svetlobo, ki je morda sred noči obsijala šotor Ande Perdan. V silni tesnobi je takrat začutila, da sta njena tovariša umrla. Sirda odprave, zelo pobožen budist, je zatrdil, da so ji bogovi z vršace za hip poslali njuna duhova, da s poslovita od nje. V zdravnišni očeh sem takrat začutil nezrešljiva vprašanja o resnici in neresnici, o luči in temi, o resničnosti in utvarah. Močnejša od razum je smrt in ni ga kraja na zemlji, ki bi tako globoko zakrival ločnico med predsmrtjem in zasnem kot Everestova zibelka pod mano; ki bi tako vse zabilasala tudi grobove naših mož in enženke, in belo osvetljevala le š življenje, edino, kar res imamo, a ki se tako lačno zmeraj znova skuša potrditi, da sploh je; ni pred prepadi se ga ne da ustavit kot da je veter.